

Czy jesteśmy rozpoznawani przez to, co robimy, czy jak żyjemy? Na ile podejmujemy problematykę katechumenalną dla dorosłych? Po podsumowaniu kongregacji przez ks. Adama Wodarczyka odprawiona została Eucharystia w kaplicy Matki Bożej. Kongregacja zakończyła się w poniedziałek 25 lutego spotkaniem Krajowego Kolegium Moderatorów Ruchu Światło-Życie, na którym podsumowano kongregację i omówiono najważniejsze wyzwania i problemy stojące przed Ruchem Światło-Życie za granicą, w Polsce i w poszczególnych diecezjach.

Ks. Bogdan Biela

„Nowa ewangelizacja w środowisku młodzieży”

I Sympozjum Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów i Duszpasterzy im. Jana Pawła II

(Warszawa 7–8 kwietnia 2008)

7 i 8 kwietnia 2008 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbywało się pierwsze sympozjum zorganizowane przez Polskie Stowarzyszenie Pastoralistów i Duszpasterzy im. Jana Pawła II. Temat sympozjum brzmiał: „Nowa ewangelizacja w środowisku młodzieży”. Rozpoczęło się ono informacją na temat sytuacji prawnej i działalności Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów i Duszpasterzy im. Jana Pawła II, które zostało założone 24 kwietnia 2007 roku na spotkaniu w Sieradzu przez członków Sekcji Pastoralistów Polskich. Do Zarządu Stowarzyszenia zostali wtedy wybrani: ks. dr hab. Jan Przybyłowski, prof. UKSW – prezes, ks. prof. dr hab. Bronisław Mierzwinski, ks. dr hab. Adam Przybecki, prof. UAM, ks. prof. dr hab. Maciej Ostrowski, ks. dr hab. Andrzej Baczyński, ks. dr hab. Wiesław Przygoda, prof. KUL. Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia, zatwierdzonym Uchwałą Konferencji Episkopatu Polski 14 marca 2007 roku, celem Stowarzyszenia jest rozwijanie wiedzy i prowadzenie badań naukowych w zakresie teologii pastoralnej, doskonalanie pastoralne duszpasterzy i upowszechnianie zasad i nowoczesnych metod działalności duszpasterskiej Kościoła oraz promowanie i wspieranie dialogu między pastoralistami i praktykami kościelnymi. Stowarzyszenie posiada swoją stronę internetową: www.pspd.ovh.org, na której znajdują się wszystkie aktualne wiadomości na temat samego Stowarzyszenia, jego członków i prowadzonej działalności. Na stronie internetowej dostępny jest też statut, który określa warunki przystąpienia do Stowarzyszenia.

Sesja wykładowa sympozjum rozpoczęła się wystąpieniem ks. dr. Kazimierza Półtoraka, który wygłosił referat: „Młodzież, ruchy kościelne a paradygmat kultury postmodernistycznej”. Po nim głos zabrał ks. dr Marian Bronikowski, który mówił

na temat: „Duszpasterstwo młodzieży w parafii”. W drugiej części sesji wykładowej jako pierwszy wygłosił referat ks. dr hab., prof. UKSW Jan Przybyłowski: „Funkcja wychowawcza Kościoła w środowisku młodzieży”, a na zakończenie pierwszego dnia uczestnicy sympozjum wysłuchali referatu ks. dr. hab. Edmunda Robka SAC: „Dialog międzypokoleniowy w duszpasterstwie młodzieży”. Drugiego dnia ks. lic. Marek Bałwas zaprezentował wykład: „Jak mówić dziś do młodzieży na rekolekcjach?”, a o. dr Rafał Szymkowiak przedstawił prelekcję: „Siedem ważnych kroków w pracy z młodzieżą trudną”. Wszystkie wykłady zostały umieszczone w 7. numerze „Warszawskich Studiów Pastoralnych”. Sympozjum zakończyło się walnym zebraniem Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów i Duszpasterzy, na którym wybrano (za ks. Bronisława Mierzwińskiego) ks. dr. hab. Edmunda Robka na nowego sekretarza i skarbnika.

Ks. Kazimierz Półtorak ze Szczecina swój referat: „Młodzież, ruchy kościelne a paradygmat kultury postmodernistycznej” przedstawił w następujących punktach: Młodzież w kulturze postmodernistycznej; Mechanizm powstawania ruchu; Szanse ewangelizacji wśród młodzieży; Ruchy kościelne drogą realizacji „wyzwania do autentyczności”; Ruchy a autorealizacja młodych; Ruchy w procesie budowania „jakości życia”; Ruchy a wyzwania mechanizmu absolutyzowania „odmienności”; Ruchy w uzyskaniu skrzydeł „autentycznej wolności”; Ruchy w procesie „nowej komunikacji”; Ruchy a „zachwyt lekkością młodzieży”. Prelegent, konkludując swoją wypowiedź, zwrócił uwagę, iż wspólnoty ruchów angażujące młodych ludzi mogą pomóc im w odnalezieniu powiązania egzystencji z wiarą i Kościołem. Tradycyjne działania duszpasterskie wobec młodzieży, takie jak katechizacja, przygotowanie do bierzmowania, rekolekcje, często odwołują się do argumentów kontestowanych przez kategorię „lekkości” ponowoczesnej atmosfery kulturowej. Propozycje ruchu, osobiście zaakceptowane i przyjęte, mogą efektywniej kształtować świadomość młodzieży, mogą stać się dla młodego człowieka szkołą wiary, miejscem ewangelicznej przemiany życia, szkołą modlitwy i wprowadzania w liturgię oraz miejscem uczenia się służby Kościołowi i światu. W związku z tym w oddziaływaniach na młodzież zaangażowaną w ruch trzeba mieć na uwadze: formację intelektualną bazującą na dobrej informacji o treściach wiary, nacisk położony na kształtowanie modlitwy osobistej i wspólnej, rozmyślanie, uczenie zasad liturgii, zapewnienie przeżywania wspólnoty w oparciu o elementy przyjaźni, miłości, życzliwości, dowartościowanie spotkania z osobą o dużym ładunku duchowym. Trzeba także zapewnić grupie poczucie służebności, zaangażowania na rzecz środowiska, społeczeństwa czy Kościoła. Chodzi o to, aby grupa nie skupiała się tylko na sobie, ale na zadaniach misyjnych Kościoła. Kończąc wykład, ks. Półtorak podkreślił, iż propagowanie ruchów kościelnych w środowiskach młodzieży wydaje się szansą duszpasterstwa Kościoła w warunkach ponowoczesnej kultury.

Temat „Duszpasterstwo młodzieży w parafii” podjął ks. Marian Bronikowski, będący proboszczem parafii Wszystkich Świętych w Sieradzu. Doświadczenia w zakresie duszpasterstwa młodzieży zaowocowały opracowaniem pracy naukowej związanej z tym środowiskiem. W roku 2004 roku obronił pracę doktorską pt. „Realizacja duszpasterstwa młodzieży w kontekście przemian religijności młodego pokolenia”.

Prelegent wystąpienie podzielił na następujące części: Podmiotowość duszpasterzy „młodzieżowych”; Wspólnotowość parafii; Apostolstwo w duszpasterstwie młodzieży; Rodzinność duszpasterstwa młodzieży; Podmiot duszpasterstwa młodzieży; Formy i środki duszpasterstwa młodzieży. W swoim referacie ks. Bronikowski podkreślił, że podstawowym celem duszpasterstwa młodzieży powinno stać się zorganizowanie całościowej opieki nad młodym pokoleniem. Oznacza to, że w duszpasterstwie młodzieży, które jest adresowane do wszystkich młodych ludzi, potrzebna jest szeroka współpraca duszpasterzy z laikatem w przygotowaniu młodego pokolenia do aktywnego udziału w duszpasterstwie i podejmowaniu zadań ewangelizacyjno-apostolskich w Kościele i w świecie współczesnym. Całościowa opieka oznacza również, że duszpasterstwo młodzieży powinno objąć formację i wychowanie chrześcijańskie, wspierać integralny rozwój osobowościowy, pomagać w rozwiązywaniu trudności religijnych i egzystencjalnych. W duszpasterstwie młodzieży należy zwrócić najpierw uwagę na działalność parafialną. Szczególnego dowartościowania domagają się podstawowe formy parafialnego duszpasterstwa młodzieży. Z badań wynika, że najważniejsza w duszpasterstwie młodzieży jest Msza św. (64,4 proc.). Drugie i trzecie miejsce zajęły działania duszpasterskie związane z wolontariatem – 42,8 proc. i duszpasterstwem charytatywnym – 40,4 proc. W środku drabiny hierarchicznej znalazły się działania kulturalne – 35,1 proc., a trzy kolejne miejsca zajęły różne formy działalności duchowej i apostolsko-ewangelizacyjnej: spotkania modlitewne – 28,5 proc.; spotkania formacyjno-wychowawcze – 26,1 proc.; ewangelizacja – 18,9 proc. Na podstawie tych wyników prelegent stwierdził, że młodzi katolicy potrzebują najpierw dobrze zorganizowanego duszpasterstwa sakramentalnego i charytatywnego, natomiast różne formy działalności duchowej i apostolsko-ewangelizacyjnej będą mogły spełniać większą rolę, jeżeli zostaną odnowione i przygotowane do potrzeb młodego pokolenia. Ks. Bronikowski podkreślił, że młodzież, angażując się w działalność różnych grup, kontestuje ich charakter pedagogiczny. Mogą być tego różne przyczyny. Ze strony samej młodzieży może to być symptom buntu przeciwko wszelkim formom wpływów wychowawczych. Bardzo prawdopodobne jest też przypuszczenie, że poziom oddziaływań pedagogicznych w duszpasterstwie grupowym daleko odbiega od oczekiwań młodzieży aktywnie uczestniczącej w różnych grupach. W grupowej działalności pedagogicznej należy zatem w większym stopniu uwzględniać osiągnięcia psychologii, która jest źródłem wiedzy o procesach i prawidłowościach rządzących zachowaniem jednostek, aby zarówno grupy, jak i poszczególne osoby prowadzić do wzrostu w dojrzałości psychicznej, osobowej, społecznej oraz chrześcijańskiej. W działalności grupowej ważne miejsce zajmuje też element kulturalny, którego konkretyzacją są różnego rodzaju parafialne kluby młodzieżowe. Prowadzone mogą być przez samą młodzież. Brak zajęć pozaszkolnych powoduje, że młodzież ciągle poszukuje możliwości spędzania wolnego czasu. Kluby mogą stanowić alternatywną formę włączenia się w działalność kulturalną. Młodzież docenia wszelkie formy działalności duchowej, formacyjnej czy apostolsko-ewangelizacyjnej pod warunkiem, że są dobrze przygotowane, wypełnione solidnym programem. Akceptuje te formy grupowej działalności, które bardziej oparte

są na gruntownej informacji i formacji aniżeli atrakcji. Młody człowiek jest wrażliwy na przekaz treści, które pomogą mu w rozwiązaniu jego problemów, gdyż wtedy może zbliżyć się do Boga, widząc w tym osobistą szansę wychowania w wierze.

Ks. Jan Przybyłowski swoje wystąpienie w referacie „Funkcja wychowawcza Kościoła w środowisku młodzieży” oparł na encyklice Pawła VI *Ecclesiam suam* (6 VIII 1964). Podzielił je na następujące części: Istota funkcji wychowawczej Kościoła; Uwarunkowania kościelne i światowe funkcji wychowawczej; Herezje we współczesnym Kościele; Podmiot funkcji wychowawczej Kościoła; Świadomość tajemnicy Kościoła w funkcji wychowawczej; Znaczenie misji nauczycielskiej w funkcji wychowawczej. Prelegent w swoim wystąpieniu skoncentrował się przede wszystkim na herezjach we współczesnym Kościele. Pierwsza herezja to fałszywy powrót do ideałów Kościoła pierwotnego. Kościół nieustannie się przemienia, dlatego za błędne należy uznać poglądy niektórych katolików, którzy uważają, że odnowa polega na ścieśnieniu go do skromnych proporcji starożytności, jakoby ta właśnie skromna forma była jedynie prawdziwa i uprawniona. W odnowie wizji Kościoła nie chodzi o wprowadzanie zmian, ale raczej o to, aby zachować i uwydatnić oblicze i rysy Kościoła nadane mu przez Chrystusa. W tej odnowie chodzi o przywrócenie Kościołowi doskonałej postaci i kształtu (poprzez odkrywanie jego świętości), które by odpowiadały pierwotnemu jego wyglądowi, a zarazem godziły się z tym koniecznym postępem, przez który Kościół słusznie i prawnie rozwinął się z pierwotnych instytucji do dzisiejszego stanu. Druga herezja to fałszywa odnowa charyzmatyczna. Kościół jest prowadzony przez Ducha Świętego, który działa przez ludzi. Jednak fałszywy jest pogląd, że odnowienie struktury Kościoła jest możliwe przez przywrócenie instytucji charyzmatyków. Kościół jest wspólnotą powszechną, dlatego jego stan (nowość i prawdziwość) nie zależy od pomysłów małej grupy ludzi. Charyzmatycy, pod wpływem wewnętrznego żaru, a niekiedy w przekonaniu, że porusza nimi jakieś natchnienie Boże, mogliby próżnymi mrzonkami o jakiejś niedorzecznej odnowie splamić autentyczną postać Kościoła. Chrześcijaństwo powinno służyć takiemu Kościołowi, jaki jest, kochać go przez trzeźwy pogląd na historię, przez pokorne szukanie woli Boga, który rządzi Kościołem i przychodzi mu z pomocą, nawet wówczas, gdy dopuszcza, żeby blask jego oblicza i świętość jego działania przysłoniła nieco mgła z powodu ludzkich ułomności. Trzecia herezja to fałszywe dostosowanie do świata. Wielu wiernych opacznie sądzi, że odnowa Kościoła polega przede wszystkim na dostosowaniu swoich poglądów i obyczajów do obyczajów świeckich i skłonności tego świata. Ponieważ powaby życia świeckiego są wielką pokusą dla współczesnych wyznawców Chrystusa, dlatego to przystosowanie wydaje się wielu ludziom nie tylko konieczne, ale i roztropne. Wskutek tego ludzie małej wiary, nie zachowujący rzetelnie przepisów kościelnych, sądzą, że nadszedł odpowiedni czas dostosowania się do nowoczesnego sposobu myślenia i działania, który wydaje się najlepszy i jedyny, jaki mogą i powinni przyjąć chrześcijanie. Ta zbyt duża skłonność do takiego przystosowania wciska się zarówno w dziedzinę filozofii, jak

i w postępowanie człowieka, w którym coraz trudniej określić, co jest słuszne i jaka jest właściwa droga życia. Czwarta herezja to fałszywe zasady życiowe. Niektórzy chrześcijanie w swojej gorliwości apostołskiej uważają, że dla uzyskania łatwiejszego dostępu do stowarzyszeń świeckich i dla pozyskania życzliwości ludzi, a zwłaszcza dzisiejszej młodzieży, należy wyzbyć się chrześcijańskich zasad życiowych, a także wyrzec się poważnej troski o zachowanie wartości ewangelicznych. Wskutek tego niektórzy zarówno spośród młodszych kleru, jak i z zakonów, zapewne powodowani najlepszą intencją, by zbliżyć się do mas ludowych, albo do jakichś poszczególnych grup, chcą raczej upodobnić się do nich, niż od nich się różnić. Takie zachowanie prowadzi do tego, że przez próżne naśladownictwo pozbawiają swoje prace siły i skuteczności. Dlatego należy przyjąć, jako główną zasadę działalności apostołskiej, pouczenie Chrystusa, że Jego uczniowie powinni być na świecie, ale nie z tego świata. Ta prawda doskonale przystaje do czasów współczesnych, jakkolwiek w praktyce trudno jest to pouczenie realizować. To są tylko najważniejsze przykłady współczesnych herezji w Kościele. Ich oddziaływanie jest jednak na tyle silne, że zagraża życiu i działalności zbawczej ludu Bożego. Dlatego konieczne jest podjęcie działań, których celem będzie uwolnienie Kościoła od ich wpływu. Usunięcie z Kościoła różnego rodzaju herezji i błędów doprowadzi do tego, że Mistyczne Ciało Chrystusa, w jego widzialnej postaci, przepełni nowa energia religijna, tak aby oczyszczone z licznych wad swoich członków, otrzymało bodźce do zdobywania nowych cnót.

Ks. Edmund Robek swoje wystąpienie „Dialog międzypokoleniowy w duszpasterstwie młodzieży” podzielił na następujące części: Czas w dialogu międzypokoleniowym; Zaproszenie do dialogu; Świat młodych; Świat ludzi starszych; Podstawowa różnica między młodymi i starszymi; Właściwości dialogu; Dialog międzypokoleniowy a duszpasterstwo młodzieży. Z dialogiem międzypokoleniowym ściśle związane jest duszpasterstwo młodzieży. Prawdą jest, że u ludzi młodych – bardziej jeszcze niż u dorosłych – występują silne tendencje do subiektywizacji wiary chrześcijańskiej, a także do częściowego tylko i warunkowego uczestniczenia w życiu i posłannictwie Kościoła. Równocześnie we wspólnocie kościelnej z trudem powstaje śmiałe i dostosowane do naszych czasów duszpasterstwo młodzieży. Istnieje ryzyko, że młodzi, ze swą kruchą odpornością psychiczną, będą pozostawieni samym sobie, sfrustrowani i krytyczni wobec świata ludzi dorosłych, którzy nie przeżywają wiary w sposób konsekwentny i dojrzały, a przez to nie stanowią dla nich wiarygodnych wzorców. Jest rzeczą oczywistą, że trudno w tej sytuacji ukazywać młodym pełnię życia chrześcijańskiego w Kościele i wychowywać ich do niej. Hedonistyczne i materialistyczne modele życia przekazywane w licznych środkach przekazu, kryzys wartości, który zagraża rodzinie, iluzja łatwego życia, unikanie ofiary, problem bezrobocia i niepewności dnia jutrzejszego często powodują u młodszych dezorientację, czyniąc ich podatnymi na efemeryczne propozycje życia bez wartości lub na trwożliwe formy ucieczki. Dlatego należy dołożyć sił i środków dla ich formacji

ludzkiej i chrześcijańskiej. Ta praca Kościoła dla dobra młodych, prowadzona zgodnie z zasadami pedagogicznymi i metodologicznymi, musi opierać się na przeświadczeniu, że jej podstawowym celem jest ukazywanie różnych powołań i wspomaganie ich rozwoju. Program duszpasterstwa młodzieży musi zmierzać do ostatecznego celu, jakim jest wychowanie młodego człowieka do osobistego, głębokiego i decydującego dialogu z Chrystusem. W wieku dojrzewania ujawnia się w człowieku naturalna skłonność do odkrywania tego, co nowe, prawdziwe, piękne i dobre; w tym właśnie okresie przeżywa on pierwsze doświadczenia wyznaczające kolejne etapy wzrastania w kierunku pełnej interioryzacji wiary. Chrześcijańska wspólnota może wiele powiedzieć i ofiarować młodzieży przeżywającej te nowe doświadczenia, ponieważ właśnie Ewangelia powołania przynosi odpowiedzi na pytania, oczekiwania i niepokoje młodych. Chrześcijańska wspólnota przechodzi i przekazuje tę odpowiedź, ponieważ została posłana przez swego Pana, aby ukazywać młodemu człowiekowi ostateczny sens istnienia, prowadząc go do odkrycia własnego powołania w codziennym życiu. Każde życie jawi się bowiem jako powołanie, które trzeba rozpoznać i przyjąć, gdyż istnienie bez powołania nigdy nie będzie autentyczne. Wspólnota chrześcijańska ma ułatwiać spotkanie młodzieńca z Jezusem, stając się przekazicielką wezwania i przygotowując do udzielenia odpowiedzi, jakiej On oczekuje. Jej misja polega na pomaganiu młodym w odkryciu ich osobistego powołania do bycia Kościołem i tworzenia Kościoła. Wspólnota chrześcijańska jawi się zatem jako naturalne środowisko, w którym młodzi mogą prowadzić dialog i uzupełnić swoją edukację, odkrywając największe bogactwo swojego szczególnego wieku i odpowiadając na powołanie, które Bóg życia przeznaczył każdemu od stworzenia świata. Programy duszpasterstwa młodzieży, opracowane i realizowane w Kościołach lokalnych, we wspólnotach parafialnych, stowarzyszeniach kościelnych i instytucjach życia konsekrowanego, muszą obejmować te treści i zmierzać do tych celów. Konieczne będzie również nadanie duszpasterstwu młodzieży organicznego, spójnego kształtu przez cierpliwe wsłuchiwanie się w pytania młodych, aby mogli oni stać się pierwszoplanowymi uczestnikami dialogu ewangelicznego.

Ks. Marek Bałwas, na wózku inwalidzkim od pięciu lat, przedstawił sposób, w jaki głosi rekolekcje dla młodzieży. Oddźwięk głoszonych przez niego rekolekcji na terenie całej Polski jest bardzo pozytywny, co zastało wyrażone choćby w opiniach młodzieży, które otrzymał w setkach e-maili. Z kolei ks. Rafał Szymkowiak pracujący na co dzień z subkulturami młodzieżowymi wskazał siedem kroków w pracy z młodzieżą trudną. Owa trudność nie jest jednak czymś negatywnym, ale stanowi swego rodzaju inność, nie do końca akceptowaną i rozumianą przez społeczeństwo. Ta inność wymaga specyficznego podejścia do tego typu ludzi, a co za tym idzie także konkretnego działania. Owe siedem kroków to: usłyszeć, zrozumieć, zaakceptować, zbliżyć się, zostać zaakceptowanym, dać propozycje, pomóc. Prelegent podkreślił, iż daleka jest droga od pierwszego kontaktu z młodzieżą trudną do momentu, kiedy można mówić o jakiegokolwiek pomocy. Młodzież nie lubi, gdy ktoś próbuje ingerować w jej życie. Najczęściej jest tak, że osoby

potrzebujące pomocy są przekonane o tym, że wszystko jest dobrze. Dlatego trzeba być cierpliwym i – nawet gdy się coś „złego” wie o danej osobie – należy czekać. Dla kogoś, komu zależy na młodych, może to być bardzo trudne. Wyczucie odpowiedniego momentu, by zapytać o daną kwestię czy zaproponować konkretną pomoc, wymaga niebywalej umiejętności. Pragnienie Boga i świadomość, iż bez Niego nie da się żyć, musi dojrzeć i być wynikiem dobrowolnego wyboru. Bóg nikomu nie mówi „musisz”, ale „jeśli chcesz”. To jest niesamowite, jak Bóg przez osobę, nauczyciela czy katechetę, może współpracować z ludźmi, którzy zbuntowani przeciw wszystkiemu i wszystkim, stają się początkiem czegoś nowego i pięknego. Dlatego warto – zdaniem prelegenta – trudzić się, bo praca z młodzieżą trudną ma sens.

Ks. Bogdan Biela

„Współczesne zagrożenia polskiej rodziny w aspekcie pastoralno-społecznym”

**Konferencja naukowa
(Katowice 24 kwietnia 2008)**

24 kwietnia 2008 roku w auli Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbyła się konferencja naukowa pod tytułem: „Współczesne zagrożenia polskiej rodziny w aspekcie pastoralno-społecznym”. Konferencja zorganizowana została przez Zakład Teologii Pastoralnej i Dziejów Duszpasterstwa Wydziału Teologicznego UŚ, Akademię Ekonomiczną w Katowicach, Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Metropolitalnej oraz katowickie Duszpasterstwo Akademickie. Pierwszy raz w historii dwóch śląskich uczelni: Akademii Ekonomicznej i Uniwersytetu Śląskiego dokonywano rozważań naukowych nad zagrożeniami, na jakie dziś narażona jest polska rodzina. Wskazywano także na kierunki oraz sposoby pomocy, jakiej należy udzielić rodzinie polskiej dla jej pełnego funkcjonowania. Można powiedzieć, że wystąpienia na konferencji, panel dyskusyjny, były swoistym dwugłosem teologiczno-ekonomicznym.

Obrady otworzyli: ks. abp dr Damian Zimoń i rektor AE prof. dr hab. Florian Kuźnik, patroni honorowi konferencji. W imieniu władz Wydziału Teologicznego przybyłych gości powitał ks. dr hab. Andrzej Żądło, prodziekan ds. nauki.

Pierwszej części konferencji przewodniczył rektor AE prof. Florian Kuźnik. Rozpoczęła ją prof. dr hab. Zofia Kędzior z AE. W swym wykładzie pt. „Rodzinne gospodarstwa domowe w Polsce i woj. śląskim – stagnacja czy zmiana?”, ukazała zmiany, jakie zachodzą w strukturze gospodarstw domowych po roku 1989. Stwier-